

Собир ЎНАР

КУНСУЛУВНИНГ СИРЛИ ХАТЛАРИ

Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи
ТОШКЕНТ – 2021

УЎК 821.162.3-3
КБК 84(5Ў)6
Ў 75

Ўнар, Собир.

Кунсулуннинг сирли хатлари: ҳикоялар / С. Ўнар. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2021. – 432 б.

Ушбу китобда ёзувчининг турли йилларда ёзган ҳикоялари жамланди. Ҳикояларда қишлоқ одамларининг танти феъл-атвори, эзгу юмушлари, севги-муҳаббат изтироблари, турмуш машаққатлари, орзу-интилишлари, янги асарларида эса ёшларнинг реал дунёқарашлари ўзига хос маҳорат билан кўрсатиб берилган. Мазкур ҳикоялар Сиз азиз ўқувчиларни жозибали тили ва табиийлиги билан мафтун этишига ишонамиз.

УЎК 821.162.3-3
КБК 84(5Ў)6

ISBN 978-9943-6450-3-5

© С. Ўнар, 2021
© Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий
уйи, 2021

ЙИГИТЛАРНИНГ БИРИ

Қаноат қорин тўйдиради.

Мақол

Одам гуноҳ ишни билиб қилсагина ўзини-ўзи қийнаши – виждони азобланиши мумкин, аммо шу ишнинг хариш эканлигини билатуриб ўзини қайтара олишга кучи етмаган кишини қандай айблаш мумкин, – у ҳам ўйласа – биз ёндошларимизга, тенгдошларимизга бундан кўра қандоқ қилиб яхшироқ яшаш мумкинлиги ҳақида айтаётган кундалик фикрларни тушунса, айтгиси келса унинг ҳам. Биз бирор куни (тирикликда) ўша – ҳамма кўришни истаётган, кўриш учун минг йил (эҳ, имкон бўлсайди!) яшашни хоҳлаётган шаффоф манзилни у ҳам орзу қилаётган бўлса, бошқалар яқдил бўлса-ю, у ҳам ўйлаб ўтирмай почасини сириб олдинги сафда туриб оладиган даражада шижоатли бўлса, лекин “бошқалар” деётганимизнинг энг ёмон касри унгам урган бўлса, биз ўзимизнинг унга ёрдамимиз керак бўлиб турган бўлса? Ўйламанг яна: мен чалкашаётганим, чалғиётганим йўқ, улардан бири – сизу менинг тенгдошимиз, ўйдошимиз – исми Рауф, шахсан мен ёрдам беролмайман унга. Сиз-чи?

...Кўчада одам кўп, бозор куни бўлгани учундир, автобус муштлаб тикқандай тирбанд, одамнинг дами қайтади, ҳар бекатда автобус ҳайдовчиси бир неча дақиқа эшикни ёполмай қийналади, “эшикни қўйиб юборингла-ар!” деб бақиради. Йўловчиларнинг деярли ҳаммаси терлаб-пишиб кетган, бировининг нафаси ёнидагининг баданини куйдириб юборади. Анави қозоқ амаки бўлса, шу тикилинчдаям оғзи тинмайди, дунёдан

буткул кўнгли тўқ одамдай жуда бемалол сўзлайди, мол бозори, қўйларини қанчага пуллагани, харидор билан қандай тортишганини гапиреди. Ёзнинг иссиғи бўлишига қарамай, бошида телпак, эгнида чопон.

“Бу одам мол олиб, мол сотиш билан даромад қилса керак”, деган ўй кечди Рауфнинг миясидан, жуда тез кечиб ўтди бу ўй, – шу заҳотиёқ унутилиб бошқа ўйлар эгаллаб олди, одамнинг юзига тикилиб қолди: унинг жуда содда, валломат эканини билди, шу ҳақда ўйлай бошлади, ўзининг отасига қиёслади. Тушувчилардан бири орқа эшик томонга силжиб-сурилиб, Рауфни қозоқ амакига бирлаштириб, нақ эзиб юбораёзди, шунда унинг биқинига бир қаттиқ нарса тиралди. “Пичоқнинг сопи”, деб ўйлади аввал, кейин, қаттиқроқ ботиб кетганида “пичоқнинг ўзи” деди, биқинимни тешиб юбормасин деб дарҳол ушлаб итармоқчи бўлди-ю, шу заҳоти унинг тўртбурчак пачка эканлигини билиб, “пул!” деган қарорга келди. Ҳа, пул! Қалинлиги барзангининг мушгидай келади! “Ўмганингизни тортинг, амаки, эҳтиёт бўлмайсизми пулингизга?!” деди. Йўқ, демади. Негадир овози чиқмай қолди. “Минг сўмлар бор-ов, вой-вўй, минг сўм-а, опқўйсаммикан? Сездирмай опқўйсам-а? Билиб қолармикан?” Чап елкасидаги шайтон билан ўнг елкасидаги Раҳмон уни миясидан сиқиб ушлаб икки ёққа торта бошлади. Шайтон зўрлик қилгани сайин унинг оёқлари, қўллари қалтираб борар, ҳали пулни олмаган бўлса ҳам ўғирлагандан баттар титрарди; пул шундоқ биқинига тиралиб турибди, оғритади, бошқа биров бўлганида дарҳол ишини битириб кетган бўларди, у бечора бўлса шу кезде бутун дунёнинг ваҳимасини бошдан оёқ ўйлаб чиқди-ёв: отаси, онаси, укалари, ўқиш, жинойт, ҳайдалиш, қамоқ... Даҳшат! Лекин нимадир унинг қўлини пулга теккизди, ток ургандек бадани жимирлаб кетди. “Буни мен оляпман, йўқ, бошқа биров олаяпти”, деб ўйлашга зўр бериб уринди, аммо пул кўп эди; дастрўмолга

қаттиқ қилиб тугилган, тортган эди, чиқмай қолди, нимадир ушлаб тургандек. “Лаънати, тўғноғич билан ҳам қотирилган экан, бунча беркитмаса ўлармикин?” Амакининг шу бепарволиги бўлса чўнтагини юлиб олсанг ҳам сезмайди, унинг устига тескари ўгирилиб олган, тўғноғични икки қўллаб, пишиллаб ечганини ҳам сезмади. Хайриятки, шу тобда ёнидагиларнинг ҳатто унга томон бурилиб қарашга ҳам имконлари йўқ. Олди. Оласолиб ўзининг қўйнига тикди. Кўйлакнинг ичида яққол кўриниб турарди. Кўрқиб-тиграб папкасининг замогини очиб, пулни унга яширди, папканинг дўмпайган жойини қўлтиғи остига олди. “Ҳеч ким кўрмади. Энди тушиш керак. Ҳозирги бекатда тушиб қоламан. Қандай қилиб узоқлашсам экан шу одамдан?” Бир қадам силжишга имкон йўқ. “Ҳозир, мана шу туришда квартирада пайдо бўлиб қолсам-а! О, қани эди, қани эди! Ҳеч ким тополмасди-я, ҳеч ким! Ҳаракат қилиш керак, тушиш керак”. Рауф зўр бериб орқа эшик томон интилар, ён-веридагилар унинг типирчилашидан ғижиниб койинарди, у эса бўғриққан, ҳансираган бир ҳолатда: “Ҳозир, тушаман!” дерди ўмганлаб-ўмганлаб.

– Қайсисида тушасиз, мунча қўполсиз? – дерди яна кимдир.

– Мана шу ерда, “Гастроном” бекатида, – кўзлари жавдираб жавоб берди у, гуё ҳечқурса шу одам билиб қолгандек. Хафа бўлиб кетди, лекин бўлар иш бўлди-ку. “Эҳ, автобус мунча имилламаса! Нега тўхтаб қолдийкин? Анави рус хотин мунча қарғайди, Худо урди, ҳозир ушлаб беради шу хотин”. Кимдир Рауфни туртди. Жуда қаттиқ туртди. Биқини ўйилиб кетай деди-ёв. Сезде: қозоқ амаки, ҳозир ушлаб бўғиб олади у. Қарамаслик керак. Ўлдим. Қарамади. Аммо туртки иккинчи марта такрорланди. Барибир қарамасликка тиришди, сезмаганликка олди ўзини. Автобус тўхтади, светофорга дуч келди, шекилли, юргунча яна икки марта бош бар-

могининг учи билан қаттиқ туртди ўша қўл. “Нега туртади-а? Туртиб қаратиб шарманда қилмоқчимикин?” Ўша қўл агар шу тобда унинг ичак-чавоғини суғуриб олса ҳам рози эди, фақат туртмаса – уялтирмаса бас. Қозоқ амакимикин? Аблах экан, индамай туртади-я. Буям етмагандек ўша бегона қўл энди қаттиқ чимчиб олди, омбур тишлатдими ўзиям. Йигит шўрлик Гоголнинг “Вий” қиссасидаги жинлар қўлида қолган талабанинг аҳволига тушди. Қоқсуяк жинлар зўр бериб уни излашди, топишолмади. Энди улар сардорни, энг доно ва топқир ажина – Вийни келтиришди. Агар Рауф билмай қараб қўйса, Вий: “Ана-а!” деб бақириб юборадигандек.

Охир-оқибат бизнинг талаба ҳам ўша талабага ўхшаб дош беролмади: қарагиси келаверди. Қаради: калтабақай, семизрок, мўйлабли йигит. У бир кишининг ёнидан зўрға бу ёққа сирғаниб чиқди-да, “тенг шерикмиз” ишорасини қилди, қўли билан: унинг ёнида яна битта ориққинаси қараб турибди. У ҳам қўлини бўйнига пичоқ қилиб кўрсатди – “бўлмаса, бошинг кетади!” “Ўлдиришади энди! – тезроқ қочиб қолиш керак”. Автобус ҳам зўрға тўхтади бекатда, эшик томонга қийшайиб ғийқиллади. “Тушасолиб қочаман!” – зўр бериб талпинди: ўзидан олдинги бир одамни ҳам ҳай-ҳайлашига қарамай суриб тушириб кетди; тушатуриб илкис орқасига ҳам ўтирилди: “каллакесарлар” ҳам тушишяпти. Қочса, ушлаб олишади. Тутиб олса, ўлдиришади. “Кўринишидан билса бўлади – улар ғирт безорилар-ку!” Шу фикр миясига яшиндай урилди-да, у орқа эшиқдан тушгани замон кўчага қараб қочиш ўрнига олдинги эшик томон чоғди. Бекатдаги йўловчиларни ҳам уриб-суриб эшикка тирмашди. Шошиб зўрға чиқиб олди. Ортидагилар ҳалиям қувиб келишяптими, улар ҳам чиқиб олишдими, билолмади. Агар ўша безорилар қолиб кетишганида Рауфни ҳам тортиб тушириб қолган бўлишарди; урган, сўккан, ҳеч бўлмаганда жар солиб одамлар олдида уялтирган бў-

лишарди, қараб ўтиришмасди. “Ё чиқиб олиб орқамда туришибдимикин?” деб ўйлади. Энди унинг мақсади битта: бориб пулни эгасига – қозоқ амакига бериш. Ҳа, пулни эгасига қайтариб бериш керак. Шундагина безорилардан қутулади. Ўлимдан ҳам. “Ё тавба, одамлар бунча ваҳший бўлмаса. Шу арзимас пулга шунча-я!”

...Бешинчидами ё ундан ҳам қуйироқдаги синфдами ўқирди ўшанда.

Онаси Рауфнинг қўлига пул тутқазиб, магазиндан чой ва қанд олиб қайтишни тайинлар экан, шуларни уқтирарди:

– Тушириб қўйма. Ма, мана бу рўмолга тутиб, киссанга сол. Мактабдан қайтишингда ўйнаб-нетиб юрма. Эҳтиёт бўл.

Шусиз ҳам Рауф эҳтиёткор, юмшоқ бола, унга қолса, куни билан пулини қўлда сиқимлаб бошқа ишларга, ўйинга ҳам унамасликка тайёр. Фақат онасининг тайинлаганини уддаласа, хурсанд қилса бўлди, шундан ўзи ҳам шод. Магазин уч чақирим нарида, катта мактабнинг ёнида. Онаси магазин учун алоҳида овора бўлиб юрма, мактабдан қайтишингда биратўла шу ишниям тиндириб келарсан, деган эди. Шуни ёдида тутиб, жўраларига ҳам қўшилмади, ҳар галгига ўхшаб эшак кўпкари ҳам ўйнамади; киссасидаги “жонивор”нинг сустими ё онасининг хийла баджаҳлликими, уни янада хушёрроқ қилиб қўйди. Шу боисдан тинчгина, эшагини чуҳлаб кетаверди. Худди катталардай тоғаваччаси Жамол мингаштир, деб ялинган эди, кўнмади; киссасига эҳтиёт бўлди.

– Белида яғири бор, ётиб қолади.

– Шу мочангнинг белини қизғандинг-а, нокас?

– Нокас дема! Мен нокас эмасман, нокас эмасман!

Ма, бўлмаса, ўзинг мин! – Унинг жаҳли чиқди, эшакдан ирғиб тушди. Лекин Жамол аразлаганди, минмади.

Рауфга учинчи соатда жисмоний тарбия дарси бўлди; шу соатда нариги синф билан чопиш мусобақаси

ўтказилди. Мусобақада Рауф югураёғиб пулини тушириб қўйибди. Олдин сезмади. Дарслари тугагандан кейин мактабнинг пастидаги тутга арқонланган эшаги қошига келди. Устида хуржун. Шунда хуржунни кўргач, доп этиб эсига тушди: уйига қанд, чой опкетмоқчи эди-ку. Пул тушиб қолганини кўнгли сезгандай дарҳол чўнтагига қўл тикди: йўқ. Бошқа киссаларниям кўрди: йўқ! Йиғлаб юбораёзди. Уй-уйига шошаётган синфдошларидан сўради. Олган одам “олдим” дермиди?

“Онамга нима дейман, нима дейман онамга энди? Магазинчи Худоёр акадан насиёга олсаммикан? Йўқ, барибир бермайди. Қарзга беринг, деб айтолмайман ҳам. Шошиб-пишиб излади, тентиради. Топилмади. Шумрайиб уйига қайтганда ўйлаганидай бўлди: онаси дарғазаб бўлиб, ҳам куйиниб қарғади, афсусланди: “Мен мия хатоям майда пул бермай, нақ йигирма беш сўмлик берибман-а. Эси кириб қолган, майдалатиб, қолганини ажабтовур қилиб қайтариб келади, дегандим-а. Бу ёғи етиб турса эди, гўргайди. Паншаха билан курак судраган отанг бир нима орттирармиди. Аттанг-а, аттанг”. Сўнг чидаёлмай: “Жувонмарг, ўл-а бийтганингча”, деди. Йўқ, буни ихтиёрсиз равишда айтиб юборди. Жаҳли тушгач, қайтиб олди бу гапни, жаҳл чиқса ақл кетади, ахир.

Рауф юз марта, минг, миллионлар марта пушаймон бўлди, афсус чекди ўшанда. Аммо ҳеч нарса ўзгармади – пули топилмади. Бир омадли топган чиқар. Кимдир. Ким экан у номард! Эртаси куни синф раҳбари Ражаб акага айтган эди, у киши гарчи орадан бир кун ўтиб кетган бўлса ҳам, синфда ҳамманинг чўнтагини бир бошдан тортиб чиқди. Олса, Йўлдош муаллимнинг ўғли Бердибек оларди, унда йўқ, ҳеч қайсиси олмаган. Бошқа биров топган.

Лекин у ўша пайтлари қаердан бўлмасин ўша йигирма беш сўмни топишни, онасига келтириб гуноҳини оқлашни истарди. Ҳатто бир куни айни йигир-

ма беш сўмни онасига келтириб бериш имкони ҳам туғилди.

Тупдан сўнг мактабнинг спорт майдончасида бир гуруҳ ишчилар волейбол ўйнашарди. Улардан бири, Ниёзмат ака деган шофёр камзулини ечиб Рауфга ушлатиб қўйди-да, ўзи ўйинга берилиб кетди. Рауф каткон камзулни кийиб олди. Шундан кейин қизиқиб унинг чўнтақларига қўл солиб кўрди: ён чўнтақларида очқич, болт ва гайкалар бор экан, у ҳеч кимнинг ўзига қарамаётганини кўриб, камзулнинг қўйин чўнтақларига ҳам қўл тикди: чап томондаги қўйини киссасида кўпбало пул буклами ғижимланиб ётган экан. У шунча пулнинг тахланмай, хор бўлиб ётганига ҳайрон қолди. Рауф улардан бирини олиб қўйгиси келди, қараб кўриб онаси берган йигирма беш сўмликка ўхшаган бир пулни олди-да, дарҳол ўзининг киссасига солиб қўйди. “Нима қилаяпсан-эй?!” деб бақирди кимдир шу пайт. Чўчиб тушиб ўз чўнтагидаги пулни қайтиб Ниёзмат аканинг чўнтагига солди. Кейин кўз ости билан “авайлабгина” овоз келган томонга қаради. Волейболчилардан бири фирромлик қилиб, тўпни иккинчи томонга бермаяпти, судья йигит унга бақирган экан, Рауф у кишининг овозига чўчиб тушибди. Шу пайтда Ниёзмат ака коптокни чизик чеккасида шундай қаттиқ зарб билан ўйинга ташладики, тўпни қабул қилган йигит чалқанчасига йиқилиб кетай деди. Тўп унинг бошига тегиб, сувга учиб тушди. Қалқиб-қалқиб сув бетида оқа бошлади. “Секинроқ-да, Ниёзмат ака, бу туришда майиб қиласиз-ку одамларни”, деди судья йигит. Болалар чувиллашганча сувда оқаётган коптокни қувиб кетишди. Рауф Ниёзмат аканинг зарбини кўриб жон-пони чиқиб кетаёзди. Назарида, агар ҳозир унинг пулига тегинганини кўрган бўлса, мана шундай зарб билан уни ҳам солиб қоладигандай туюлди. Бир солса тил тортмай ўлсам керак, деб ўйлади. Болалар сойдаги сувга тушган тўпни тутолмай узоққа кетиб қолишди.

Ўйинчилар эса ҳафсалалари тушиб тарқала бошлашди. Ниёзмат ака келиб Рауфнинг қўлидан, “э, маладес”, деб камзулини олиб кияётганида киссасидан ширт этиб бир сўмлик пул ерга тушди. “Пулингиз тушди”, деди Рауф. “Олақол, сеники шу”, деди Ниёзмат ака бепарво оҳангда. “Олмайман, керак эмас”, деди Рауф. “Ҳа, пулинг кўпми шунча? Олавер, печенье сотиб олиб ейсан”, – Ниёзмат ака шундай деб Рауфнинг кўкрак чўнтагига тиқиб қўйди пулни. “Менинг пул ўғирламоқчи бўлганимни сезган бўлса керак, раҳми келиб шундай килди”, деб ўйлади Рауф ва бундан баттар эзилди.

Ҳа, бешинчи ё тўртинчи синфда ўқирди ўшанда.

Рауф ўша йўқолган йигирма беш сўм пул оиласи учун унча-мунча эмас, каттагина зарар келтирганини энди яхшироқ ҳис қилади, ўз айбини онасидан кўра ҳам аввало ўзи кечира олмасди. Шу-шу бу нарса ҳеч кўнглидан чиқмади; аллақандай эртакнамо тасодифларга, отаси айтган Хўжаи Хизрга бот-бот ишонди, вақт ўтди, лекин не учундир бундан кейин ҳам хаёлидан сира кўтарилмади.

Ҳозир яна ўйлади шуларни; кеча ҳам, олдинги кунни ҳам шунга ўхшаш воқеаларни ўйлаганди, бу воқеалар одатда узуқ-юлуқ бўлар, узуқ-юлуқлигича тушига ҳам кирар, баъзан, унутилиб кетар, гоҳида эса ойлаб эсидан чиқмай, ўзи ҳам ҳайрон бўлиб юрарди. Бугун кўрган тушининг таъбири ҳақида ҳар қанча зўр бериб ўйламасин, барибир тузук фикр чиқаролмади.

Катта сайҳонлик. Ошпоқ кўпикларни олиб уриб, айқириб-думалаб сел оқади. Бу сафарги селда балиқлар одатдан ташқари кўпайиб кетибди. Шунчалик кўп эмишки, сонглоқдаги сувга сиғмай кетганмиш. Рауф югуриб бориб, улардан бирини, энг йиригини кучоқлаб олибди-да, қирғоққа судрабди. Балиқ тинмасдан ликиллармиш. Барибир Рауфнинг кучи етибди унга; кучоқлаб уйига судраб оборибди. Бола шу чоғ тилланусха балиқнинг кўзларига қараса, бирам мунг-

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/6806> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/6806> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/6806>